

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพทั่วไปของ เมืองจะมีลักษณะของชานเมืองชั้นนอก เป็นพื้นที่กั้นระหว่าง เมือง และชนบท และจะแสดงขอบเขตการลื่นลูดของเมือง (Urban Area) ลักษณะการใช้ที่ดินของ เขตชานเมืองชั้นนอกส่วนใหญ่ยังเป็นลักษณะของการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมอยู่ แต่ลักษณะ ทางกายภาพของพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมนี้ได้เป็นไปในรูปแบบของชนบทอย่างแท้จริง แต่จะมี ลักษณะของการใช้ที่ดินแบบเมือง (Urban Landuse)ปะปนอยู่ด้วย แต่เดิมบริเวณดังกล่าวมี สภาพเป็นชนบทแต่ถูกความเป็นเมือง (Urbanization) รุกเข้าไปจากใจกลางเมืองโดยส่วน ใหญ่เกิดจากการปรับปรุงด้านการคมนาคมขนส่ง ทำให้สภาพของชนบทค่อย ๆ หมดไป

การใช้ที่ดินในเขตชานเมืองชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร 6 เขตได้แก่ เขตมีนบุรี เขตหนองจอก เขตลาดกระบัง เขตบางขุนเทียน เขตหนองแขม และเขตตลิ่งชัน ส่วนใหญ่ ยังคงเป็นลักษณะของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยพื้นที่เกษตรจะมีอยู่เป็นจำนวนมากใน พื้นที่รอบนอกและลดขนาดพื้นที่ลงตามลำดับเมื่อเข้าไปใกล้ศูนย์กลางเมือง ในช่วงระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา พื้นที่ในรูปแบบของการใช้ที่ดินแบบเมือง (Built-up Area)ได้แผ่ขยายออกมาถึง เขตชั้นกลางและชั้นนอกอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในเขตชั้นกลางของฝั่งพระนครได้แก่ เขตบางกะปิ เขตบางเขน และเขตพระโขนง รองลงมาได้แก่เขตบางขุนเทียน เขตราชวัตรบูรณะ และ เขตภาษีเจริญทางด้านฝั่งธนบุรี ซึ่งการแผ่ขยายตัวของสภาพการใช้ที่ดินแบบเมืองนี้ได้หยุดอยู่ แค่เขตชั้นกลาง แต่ยังคงรุกล้ำเข้าสู่เขตชานเมืองชั้นนอก เป็นผลให้การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มักจะถูกรุกล้ำและเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่เมืองอยู่ตลอดเวลา การปราศจากการวางแผนเฉพาะ ของพื้นที่ชานเมืองและความล้มเหลวของการควบคุมการขยายตัวของเมืองใหญ่ ทำให้บริเวณชาน เมืองชั้นนอกเป็นบริเวณที่มีปัญหาการใช้ที่ดินสับสน เกิดความขัดแย้งระหว่างการใช้ที่ดินระหว่าง เมืองและชนบท

เมื่อพิจารณาถึงอัตราการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงหรือถูกบุกกรุกเป็นลักษณะของการใช้ที่ดินแบบเมือง (Urban Landuse) ในช่วงระยะเวลา 15 ปี คือ ปี พ.ศ. 2506 ถึง พ.ศ. 2521 จากรายงานสำมะโนการเกษตรกรุงเทพมหานคร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จะเห็นว่าบริเวณที่มีการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมอย่างรวดเร็วและเป็นจำนวนมากได้แก่ฝั่งพระนครในเขตชั้นกลางคือเขตบางเขน เขตบางกะปิ และเขตพระโขนง ซึ่งสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมไปถึงร้อยละ 67.6 82.2 และ 85.5 ตามลำดับ บริเวณที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมน้อยได้แก่ บริเวณเขตชานเมืองชั้นนอกฝั่งตะวันออกได้แก่ เขตลาดกระบัง เขตมีนบุรี และเขตหนองจอก ซึ่งสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมไปประมาณร้อยละ 20.7 17.3 และ 10.2 ตามลำดับ โดยเฉพาะเขตหนองจอกเป็นบริเวณที่มีการสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมน้อยที่สุด

จากสภาพความเป็นมาดังกล่าว จึงน่าสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพความเป็นไปของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเขตชั้นนอกกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตหนองจอกอันเป็นเขตที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินน้อยที่สุดในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการขยายหรือเติบโตของเมือง โดยศึกษาถึงความเหมาะสมทางธรรมชาติของพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สภาพปัญหาต่อผู้อยู่อาศัยดั้งเดิม โดยวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของเมืองในระยะเวลาที่ผ่านมา รวมทั้งแนวโนมการเจริญเติบโตของพื้นที่นี้ ซึ่งอาจเป็นผลกระทบบจากโครงการพัฒนาของรัฐบาล อาทิเช่น ผังโครงการคมนาคมขนส่ง โครงการพื้นที่สีเขียว (Green belt) และอื่น ๆ การศึกษาเพื่อให้ตระหนักและเข้าใจถึงปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของพื้นที่เมืองดังกล่าว ย่อมจะทำให้เกิดประโยชน์ในการควบคุมการใช้ที่ดิน นอกจากนี้สิ่งที่ได้จากการศึกษาย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาพื้นที่ชานเมืองของกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการการใช้ที่ดินในเขตหนองจอก
2. เพื่อทราบถึงสาเหตุและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระตุ้นและอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน
3. เพื่อทราบถึงแนวโนมของการใช้ที่ดินในเขตชานเมืองชั้นนอกในกรณีที่ไม่มีการวางแผนกำหนดการใช้ที่ดิน

4. เพื่อศึกษาถึงความเหมาะสมในการใช้ที่ดินในอนาคตของ เขตหนองจอก
5. เพื่อวางแนวทางวางแผนพัฒนาพื้นที่เขตหนองจอก

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในพื้นที่เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร เนื้อที่ประมาณ 236.26 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 8 แขวง คือแขวงกระทุ่มราย หนองจอก คลองสิบ คลองสิบสอง โศกแปด คุ้มเหนื่อ ลำผักชี และลำต้อยติ่ง
2. ขอบเขตของเนื้อหา ศึกษาสภาพปัจจุบันของลักษณะการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา วิเคราะห์นโยบายระดับชาติในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากจะมีผลต่อการใช้ที่ดินของ เขตหนองจอกในอนาคต เสนอแนะแนวทางในการกำหนดแผนพัฒนาพื้นที่เขตหนองจอก

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดพื้นฐานของการใช้ที่ดิน และการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีผู้รวบรวมเอาไว้แล้ว
2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและหน่วยราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาทั้งทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ ประชากร และนโยบายของรัฐ
3. ศึกษาข้อมูลขั้นปฐมภูมิจากการบันทึก สัมภาษณ์และสอบถามข้อเท็จจริงโดยการสำรวจภาคสนาม (Field Survey)
4. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง โดยประเมินการจัดรูปแบบการใช้ที่ดินจากตัวแปรต่าง ๆ ตามหลักวิชาสถิติพื้นฐานและผังเมือง
5. เสนอผลของการศึกษาในรูปของกรรมาบรรยาย ตาราง แผนภูมิ และแผนที่

แหล่งที่มาของข้อมูล

1. ข้อมูลทุติยภูมิ สถิติ เอกสาร ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ เช่น
กองผังเมือง สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร
สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย

สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานเขตหนองจอก

ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย

กองทะเบียน กรมการปกครอง

กองปกครองและทะเบียน กรุงเทพมหานคร

หน่วยราชการอื่น ๆ

2. ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม โดยการสำรวจและสอบถาม
3. แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ จากกรมแผนที่ทหาร กรมที่ดิน และกองผังเมือง

กรุงเทพมหานคร

ข้อจำกัดของการศึกษา

1. การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ของ กรุงเทพมหานคร เป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นสภาพของพื้นที่ที่ศึกษาจะใช้สภาพปัจจุบันในช่วงระยะเวลาของการศึกษา
2. โครงการบางอย่างของทางราชการ เช่น โครงการกำหนดพื้นที่เกษตรชั้นนอก จะมีผลต่อการใช้ที่ดินในเขตหนองจอก แต่ในช่วงระยะเวลาการศึกษาโครงการนี้ยังดำเนินการไม่เรียบร้อย
3. ข้อมูลต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นข้อมูลจากหน่วยราชการซึ่งถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ถึงแม้ว่าจะมีการคาดเคลื่อนบ้าง เช่น ข้อมูลจำนวนประชากร หรือจำนวนอาคารที่อยู่อาศัย
4. ข้อมูลต่าง ๆ ในอดีตเป็นข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์นักและไม่ครบถ้วน ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์และคาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้สมบูรณ์นัก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบันของ เขตหนองจอก
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน
3. ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน และแนวโน้มการใช้ที่ดินในอนาคต

4. ทำให้ทราบถึงผลกระทบจากโครงการต่าง ๆ ในระดับชาติ ที่เกิดขึ้นในเขต
หนองจอกและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

5. เป็นแนวทางในการวางแผนการใช้ที่ดินในเขตหนองจอก